

Dr. Hikmet Kıvılcımlı

Anayasa (Teklifi)

Suat Şükrü

köXüz

Yayımları

Anayasa (Teklifi)

Suat Şükrü

köXüz

Dijital Yayınlar

İndir - Oku - Okut - Çoğalt - Dağıt

**Bu kitap ilk defa: 1960 yılında Vatan Partisi
Yayınlarda yayınlanmıştır.**

Bu kitap KöXüz sitesinin dijital yayınıdır.

**Kar amacı olmadan, okumak ve okutmak için, indirmek, dijital olarak
basmak ve dağıtmak serbesttir.**

Alıntılarda kaynak gösterilmesi dilenir.

köXüz

Yayınları

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	7
1. BÖLÜM: ANA HÜKÜMLER.....	13
2. BÖLÜM: YASAMA GÜCÜ.....	14
3. BÖLÜM: YÜRÜTME GÜCÜ.....	16
4. BÖLÜM: YARGILAMA GÜCÜ.....	18
VATANDAŞ GÖREV-HAK-ÖZGÜRLÜKLERİ.....	21
1. MECLİS TUTANAKLARINDAN.....	26
SONSÖZ.....	45

ÖNSÖZ

Bir memleket Anayasasının üzerinde en çok durduğu haklar: O memlekette eksikliği en çok duyulan haklardır. Yoksa Anayasa'ya gerek kalmazdı.

Türkiye'mizde ve dolayısıyla Anayasa'mızda eksikliği en çok duyulan, hatta adı anılmayan hak: EKONOMİK ve SOSYAL ADALET'tir. Bazı kesimler, son günlerde sık sık SOSYAL ADALET sözünü ele alıyorlar. Fakat tek başına SOSYAL ADALET oldukça soyuttur ve kolayca silikleştirilebilir. SOSYAL ADALETİN elle tutulur, gözle görülür karşılığı, yani maddi temeli EKONOMİK ADALET'tir.

Birbirinden ayrılmaması gereken ikiz kardeşler, EKONOMİK ve SOSYAL ADALET, milli ekonomimizin gelişimi ile milli gelirimizin paylaşımını birbirinden asla ayırt edilemez iki kutup saymaktır. Buradaki iki kutup: (Ekonomik-gelişim) ile (Ekonomik-paylaşım) birbirinden ayrıldı mı, yalnız ADALET değil, aynı zamanda EKONOMİ de kısırlaşır. Türkiye' mizin bugünkü tarihi durumunda EKONOMİK güçlük ve geriliklerimizin SOSYAL haksızlık ve adaletsizliklerimizle atbaşı beraber gitmesi, bir kör tesadüf değil, bu sebebin kaçınılmaz sonucudur.

EKONOMİK ve SOSYAL ADALET prensibini ciddiye alan bir demokrasi, Fransız filozofu Concorde'tin iki yüzyıl önce söylediği kelimelerle: "En kalabalık, en fakir sınıfın, maddi, manevi, sosyal, ruhi iyileşmesidir." Birinci (1924) Anayasamızın en büyük eksiği, bu basit gerçeği, çok genel tanımlar içinde görünmez hale getirmesi ve bu yüzden gündelik politikacıların kısa görüşlü insaf ve insafsızlıklarına bırakmasıdır.

Şimdi, Anayasamızı geliştirmek veya yeniden kurmak isteyince yapmamız gereken birinci iş: Birçok batılı ülkeler anayasalarında dağınık (çünkü zaman zaman doğup eklenmiş) halde bulunan EKONOMİK ve SOSYAL ADALET prensiplerini, toplu ve ayrı bir bölüm olarak sentezleştirmektir. Çok dikkat edelim, bu iş SENTEZ olmalıdır. Yani: Ne herhangi bir yabancı anayasayı çevirip uygulamak, ne de bütün yabancı anayasalardan gelişigüzel parçacıklar devşirip yan yana getirivermek yetmez. Çünkü ne öyle sırtımıza hazırca geçiriverceğimiz tam ve mükemmel bir anayasa vardır, ne de dünyanın en güzel anayasa hükümlerini birbirlerinden habersiz ölü kurallar halinde sıralayivermek sadre şifa [gönüle ferahlık] verir.

Biz anayasa teklifimizin bir bölümünde bu sentezi yapmaya çalıştık. Lakin elbet bu hükümleri ayrı bir bölüm haline sokmak da eksiktir. Anayasanın bütünü SOSYAL ve EKONOMİK ADALET prensipleriyle kaynaşmış ve sentezleşmiş bulunmalıdır. Temel insan haklarının, kitapta ölü kurallar halinde kalmaması, toplum hayatında gerçekten işler olabilmesi için, Anayasanın "ANA HÜKÜMLERİ" ile "VATANDAŞ HAK-ÖZGÜRLÜK-GÖREVLERİ" bölümlerinde yapılan açıklamalardan sonra Devlet Güçlerimizin dengeli üçüzüne: YASAMA gücüne + YARGILAMA gücüne + YÜRÜTME gücüne o sentez ruhunu madde madde sindirmeye uğraştık. EKONOMİK ve SOSYAL ADALET ruhu: Gerek yasama, gerek yargılama, gerek yürütme güçlerini, hepsinin öz kaynağı olan millî İRADE ile yani Türkiye halkının (GİRİŞİM + ÖRGÜT+ DENETİM) bilinci ile kaynaştırmaktır.

YASAMA gücünün gerçekten demokratça işleyebilmesi için, halkın sadece temsil (milletvekili seçme, gönderme) gücünü yüceltmekle kalmadık, kanun teklifi ve referandum gibi batı medeniyeti için günlük olaylar haline gelmiş yollarla, HALKın kendisinin de her an ve fiilen kendi yasama yetkisini kendisinin kullanmasını, her şeyden üstün olan millî iradenin gerçek etkisini daima canlı, uyanık ve etkili tutmasını gerektirdik. Ancak bu sayede gerçek (MİLLİ İRADE + MİLLİ YARAR) yanılmaz ve yanıtılmaz bir kuvvet olur ve bu kuvvete rağmen bir takım şekil oyunları ile millet (İRADE + YARAR)ı dışında kanunlar veya türediler çıkması fiilen önlenbilir.

Bu derece sağlam millî irade ve titizlikle çıkarılan kanunları kim hayata geçirecek? Yargılama ve Yürütme güçleri, yani MAHKEMELER ile HÜKÜMET. Bugünkü anayasamız(1924): " yargılama hakkı, millet adına bağımsız mahkemeler tarafından kullanılır" der. Ne yazık ki bu güzel düstur soyut ve yerine getiricisiz (müeyyidesiz) bulunduğu için mahkemelerin bağımsızlığı gibi yargılama hakkı da sonsuz aksaklık ve acımalara yol açmıştır. Hemen her partinin ve her düşünenin her gün haykırdığı HÂKİM TEMİNATI için teklifimiz: Bir yandan hâkimlerin milletçe ve savcıların Yüce Meclisçe seçilmeleri gibi, MUTLAK'a yakın sayılacak güvence ile Yürütme gücünün her türlü keyfi etkilerini en iyi önleyecek MÜEYYİDE'yi verir; öte yandan, en geniş şekilde jüri esasını koyarak, gene bizzat milletin kendisinin bilfiil yargılama yetkisini, adalet iradesini kullanmasını ve böylece, ne olsa ölümlü fani ve naçiz kişiler, herkes kadar yanılma paylı insanlar olan hâkimlerin vicdanlarını en mutlak hakka yaklaştırıp, OBJEKTİF davranabilmelerini en yüksek dereceye ulaştırır.

Bugünkü Anayasamız: "Yürütme gücü Türkiye Büyük Millet Meclisinde tecelli [oluşur] ve temerküz [toplanır]" eder. Buyurmakla gene pek tabii ve en doğru olarak yürütme hakkının yapma etme yetkisinin de MİLLET ADINA kullanıldığı gerçeğini pek güzel belirtir. Ne yazık ki, tek kişi kahramanların yüce

idealistliklerine (lkc iyi niyetliliklerine) bırakılmış bulunan yürütme yetkisinin, - ister iyi ister kötü niyetle olsun- en sonunda DİKTATÖRLÜĞE dklmekten kurtulamadığını bugün artık Türkiye'de kabul etmeyen sağır sultan kalmamış gibidir. Hele bugün, artık o birinci mübarek Kuvayimilliyeci dövüş ateşinden ne kadar uzak düştüğümüz göz önüne getirilirse, tek kişi lkclklerinin ne dereceye kadar soğuyabildikleri, "dem oğlu" sıfatı ile yaratıldığından beri şeytan ayartmasından yakasını kurtaramamış tek kişilere (fertlere) veya onların "Ahbap avuş Meclisleri"ne yahut Partilerine ve zümrelerine Yürütme Gücünü " Kayıtsız şartsız" bırakmanın büyük tehlikeleri büsbütün anlaşılır.

Bu açık olaylar karşısında, Yürütme gücünün önce maddi desteklerini, fakir milletimizin alçak gönüllü ölçüsüne vurmuş, sonra iki yüzü keskin kılıç gibi kullanabileceği manevi ayrıcalıklarını budayıp makul sınırlarına indirmiş en sonunda da, Avrupa'daki tanımıyla Kamu esasına uygun mahalli idare sistemiyle, gene bizzat milletin, kendisinin, bilfiil, kendi yapma gücünü kendisinin kullanmasına yol açmış bulunuyoruz. Böylelikle asıl olan milletle, VEKİL olan YASAMA-YÜRÜTME organları arasındaki ezeli boş düşme önlenebilir ve aziz milletimiz, yerden göğe kadar layık olduğu GERÇEK DEMOKRASİ ile evlenebilir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ANA HÜKÜMLER

Madde 1 - Türkiye Devleti: İŞ ve ÜRETİM Cumhuriyetidir. Karada, denizde, havada çalışmak, Sarayda oturmaktan şerefli dir.

Madde 2- Türkiye Devleti, Cumhuriyetçi, Devletçi, Milliyetçi, Halkçı, Laik, Devrimcidir. Devletin resmi dili TÜRKÇE, merkezi ANKARA'dır.

3- Hâkimiyet şartsız kayıtsız ÖRGÜTLENEN milletindir.

4- Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletin doğrudan doğruya seçtiği en yüce temsilcisi olup, yasama yetkisini 300 kişilik bir Milletvekilleri Meclisi ve 200 kişilik bir Halk Senatosu ile doğrudan kullanır.

5- Türkiye Büyük Millet Meclisi, Yürütme yetkisini kendisine ve millete karşı sorumlu Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu aracılığı ile kullanır.

6- YARGILAMA Hakkı, milletçe doğrudan doğruya seçilen YÜCE MİLLET MAHKEMESİ ile Yüce Mahkemenin denetlediği ve halkın yer yer seçtiği MİLLET MAHKEMELERİ tarafından, mutlak bir bağımsızlık ile yalnız millet adına ve kanunların her derecesinde anayasa hükümlerine bağlı kalınarak kullanılır.

İKİNCİ BÖLÜM

YASAMA GÜCÜ

1- Türkiye Büyük Millet Meclisi için seçmen, 18 yaşını doldurmuş ve mahkeme kararı ile şu vasıflara girmemiş olan vatandaşlardır: Adi, haysiyet kırıcı suç, akıl hastalığı, aktif yurttaşlıktan düşme, işsizlik yardımı dışında sürekli sosyal yardım görme, dilencilik, serserilik, aleni sarhoşluk, oyunu satmak veya oy satın almak, birden fazla yerde oy vermek, devlet müteahhidi, devlet alacaklısı olmak.

2-Vekiller Meclisi için her 75000 nüfusa 1 vekil, gizli, partiler bakımından nispi oyla yapılır. Nüfus arttıkça, 300 vekile göre ayarlanır. Seçilen 24 yaşını doldurmuş olmalıdır.

3- Senato için Halk bakımından nispi oyla seçim yapılır. Seçilen 30 yaşını doldurmuş ve seçildiği derecede geliri bulunur.

Mesleklere göre 50 Senatör şöyle üleşilir. Üniversitelerden 5, Serbest kültür yaratıcılarından 5, Ordudan 5, Memurlardan 5, Sanayi, Ticaret ve Ziraat odalarından 5, İşçi kuruluşlarından 5, Esnaf kuruluşlarından 5, Kooperatiflerden 5, Öğretmenlerden 5, Köy odalarından 5. Meslek içinde senatör sayısı oyla belirlenir.

Net aylık gelir, (1945 rayici ile gelir) ortalamalarına göre 150 sena-töre dağıtılır: 1) 100 liraya kadar[2007 değeriyle yaklaşık 375 YTL], 2) 100-300 liraya kadar, 3) 300-600 liraya kadar, 4) 600-1200 liraya kadar, 5) 1200 liradan yukarı olanlar, resmi istatistiklerle belirtilir.

Her gelir derecesine mutlak olarak en az bir senatör düşmek üzere, nispi olarak, her 150.000 nüfusa 1 senatör seçtirilir.

4- Kanun teklifi: Bakanlar, Milletvekilleri, Senato tarafından veya 5.000 seçmenin imzası ile yapılır. Seçmenlerin teklifi dilekçe şeklinde ise: Meclis bunun red veya kabulünü halkoyuna sunar. Teklif tasarı şeklinde ise: Meclis bunun kabulünü halkoyuna sunar. Meclisçe reddedilirse, teklif edilmiş halk tasarısı ile Meclisin hazırlayacağı tasarı aynı zamanda halkoyuna sunulur. Fazla oy alan tasarı kanunlaşır.

Her kanun tasarısında, o kanunun gerektireceği masraflarla karşılıkları belirtilir.

5- HALKOYU (Referandum), iki basamakta işler.

A.DAR REFERANDUM: İl, ilçe, belde, köy ve mahalle idareleri ölçüsünde olur. Yeni vergi, memuriyet ve maaş bağlanmalarında; İl ve İlçe için 10.000, belde ve köy için 5.000 liradan fazla gayrimenkul edinmelerinde; masrafları İl ve İlçe için bir defada 50.000 zaman zaman 10.000 lirayı, Belde ve Köy için bir defada 5.000, zaman zaman 1.000 lirayı geçen işletme, bayındırlık işleri ve alım satımlarda dar referandum yapılır.

B.GENİŞ REFERANDUM: Ülke ölçüsünde yapılır.

a)Beş yıldan fazla sürecek antlaşmalar; şirket anlaşmaları ve her türlü ayrıcalıklar; yeni vergi gümrük, daire ve ödenek oluşturmaları ve 500.000 liradan yukarı gayrimenkul edinmeleri herhalde geniş halkoyuna sunulur.

b)Yeni kanun, kararname ve tüzükler 60 gün zarfında 30.000 yurttaşın bedava onaylanmış imzasıyla veya 10 İlçe meclisinin kararı ile itiraza uğrarsa, geniş halkoyuna sunulur.

Referandum, konunun iyice anlaşılması için yayımından ve en az otuz günden önce yapılamaz. Kesinleşmiş geçerli oyların en az yüzde 33'ü ile reddedilmeyen referandum kabul edilmiş sayılır. Türkiye Büyük Millet Meclisinden çıkmış her kanun 60 gün içinde itiraza uğramazsa, Cumhurbaşkanlığı tarafından yürürlüğe girmesi için resmi gazetede yayını emredilir.

6- Milletvekilleri ve Senatörler, meclise katıldıklarında şu yemini ederler: "Vatanın saadetine, halkın refahına, Cumhuriyetin Selametine, Milletin kayıtsız şartsız hakimiyetine sadakatten ayrılmayacağıma, Yüce Meclise üye olmak için yahut herhangi özel bir menfaat işini yapmak veya yapmamak için her ne ad ve bahane ile olursa olsun doğrudan doğruya veya dolayısı ile hiçbir hediye, hibe, vaat ve mevki ümidi vermediğime, almadığıma, vermeyeceğime ve almayacağıma namusum, şerefim üzerine ant içer ve bu sözüme bütün varımı ve her sıfatımı şimdiden terk etmeyi taahhüt ederim."

Ek düşünce: Senatoya gelenekçi zümrelerin demokrasiyi dizgin altına tutmak için bir alettir. (Fransa'da 19.Yüzyılın ikinci yarısında görüldüğü gibi senato ve meclis arasında yetki çekişmelerine yarar yahut İsviçre, Birleşik Amerika Devletleri ve Sovyet Sosyalist

Cumhuriyetler Birliğinde olduğu gibi çeşitli milletlerin Devlet camiasında temsilidir.) Türkiye'de hanedan ve federe milletler kabul edilmediğine göre, Senatoya tarihi bir zaruret yoktur. Ancak ideal ve orijinal bir SOSYAL ADALET yaratmak gibi tek Meclisin ifrat ve tefritleri [uçlardaki kararları] frenlenmek istenirse, kısmen İngiltere Parlamentosunda ve daha ziyade İrlanda anayasasında bulunan senato tipinde ikinci bir Halk senatosu, Türkiye halkının gerçek çıkarları ile yukarıki şekilde bağdaştırılabilir.

UÇUNCU BOLUM

YÜRÜTME GÜCÜ

Madde 1- Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti UCUZ ve HOŞGÖRÜR (Toleranslı) Devlet ve idare prensibine dayanır. Doğrudan doğruya bütün bütçelerin toplamı, savaş tehlikesi yaklaşmadıkça milli gelirin yüzde 3,5' unu geçmemek üzere hesaplanır. (Bu oran Japonya'da %3,8, Norveç'te %3,5; 1954 Türkiye'sinde %10,4 dür).Savaş tehlikesi: Türkiye Büyük Millet Meclisinin dörtte üç çoğunluğu ile kabul edilir. Yüksek Devlet görevleri kâr değil, feragat ve şeref içindir. Şeref, kişi yararını zedelediği ölçüde gerçektir.

2- Devlet İktisadi Teşekkülleri: Yüce Millet Meclisinin denetlemesi altında, Referandum esaslarına göre, kendi sendikaları tarafından yapılacak özel plan ve bütçelerle işlerler.

3- YÖNETİM AYGITI: Mahalli yönetimlerde eski Vali, Kaymakam, Nahiye Müdürü ve Muhtarlıklar kalkar. Onların yerine Batıdaki demokratik örneklerine göre KAMU esaslarına uygun İL HEYETLERİ, İLÇE HEYETLERİ, BELDE HEYETLERİ, MAHALLE HEYETLERİ, KÖY HEYETLERİ kurulur. Kamular, özel kanunlarına göre, yüzde 20 çoğunluk ve nispi temsil yolu ile Yürütme meclislerini, Millet Mahkemelerini, Savcılarını, Sorgu hâkimlerini seçerler, Belediyelerini, medeni kuruluşlarını her türlü mahalli idare, maliye, asayiş (polis v.s. gibi) işlerini, kanunlar, tüzükler çerçevesinde ve birer üst heyetle, Merkezi Yasama, Yürütme ve Yargı güçlerinin denetlemesi altında SELF-GOVERNMENT [ÖZERKLİK] prensibine uyararak başarırlar. Tasvibe halel [Onay makamına zarar] gelmemek şartıyla mahalli menfaatlere dair bütün meseleler, bütçe ve hesaplar ve bunlara dair yayın ve ilanlar mahalli heyetlerin yetkisi içine girer. Medeni durum belgesi düzenlemesi ve sicil, özellikle mahalli otoritelere düşer.

4- MEMURLAR: Maaş baremi memurun rütbe ve mevkiinden ziyade kıdem deneyimiyle bilgisine ve dürüstlüğüne göre ayarlanır.

Memur Sendikaları: Memurun çalışma ve yaşama şartlarını düzeltir; yararları ile mesleki gelişimlerini sağlar. Her memur,

anayasa kanunu üzerine yemin eder. Memurlar otoritenin sahibi olmayıp kullanıcısıdır. Memur ve hizmetlilerin kanunu bozma dolayısıyla sorumlulukları her an uyarılır. Zamaşımı süresi, sorumlunun suçu işlediği memuriyetin sona ermesiyle başlar. Hiçbir makam kendisine açık olarak başışlanandan ileri bir yetkiye sahip değildir. Yürütme gücü bir davada taraf olarak davranıyorsa, dava olağan mahkemelerde görülür. Yürütme gücü aleyhinde yetkisini kötüye kullanma davası halinde, başsavcılık kanalı dışında kanunca işlem yapılır. Yasama heyetleri, devletin yürütme otoritesine, halkça boşalan üyeliklere seçim yapıncaya kadar, geçici tayinler yapmaya yetkilidir.

5- CUMHURBAŞKANI: Türkiye Büyük Millet Meclisinin kendi içinden 5'te 4 çoğunlukla dört sene için seçilir. İki seçim sonuçsuz kalırsa, en çok oy alan 2 aday seçime kalır. Eşit oy halinde kura çekilir. Üst üste bir defadan fazla cumhurbaşkanlığı geniş referandumsuz yapılamaz.

Cumhurbaşkanı idari, adli otoritelere nezaret eder. Türkiye Büyük Millet Meclisinin atadığı askeri komutanlarla memurları onaylar. İçeride, dışarıda Devleti temsil eder. Af için, Türkiye Büyük Millet Meclisi nezdinde girişimde bulunur. Antidemokratik kanun ve kararları Yüce Mahkemeye gönderir. Ödeneği milletvekillerinden farksızdır. Makam masrafları, mutedil olup, senatodan geçer. Başkanın yemini : "Her ne pahasına olursa olsun, şahsi diktatörlüğü önleyeceğime, antidemokratik hiçbir hareket, yönetmelik ve kanunu onaylamayacağıma, siyasi partiler arasında eşit işlem sağla-yacağıma" şeklinde olur.

6- BAKANLAR: Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlık Divanları tarafından, Bakan sayısının 2 misli aday gösterilir. Her iki Meclis bu adaylar arasından bakanları seçer. Bakanlar T.B.M.M. önünde teker teker sorumludurlar. Seçilen bakanlar aralarından Başbakanı seçerler. Başbakan seçimi her yıl yenilenir. Bakanlık örgütleri kanunla belirtilir. Bakanların yetkileri ve sorumlulukları, en üst makam olmakla beraber, şahsi durumları sendikalı memurunkinden farklı değildir. Maaşları milletvekili maaşını geçemez. Harcırahları en mütevazı mevki üzerinden hesaplanır. İki saatten uzak mesafelere, konaklama sağlanır. Emeklilik, normal memur hizmetinden farklı ve ayrıcalıklı olamaz.

7- DEVLET ŞURASI (DANIŞTAY): İdari davalara bakar. Hükümet tutanakları, sözleşmeleri ve şartnamelerine görüş bildirir. T.B.M.M. tarafından seçilir.

8- TÜZÜK VE KARARNAMELER: Kanunlara ve özellikle anayasanın ruhuna ve metnine aykırı olamazlar. Yorumları, T.B.M.M.'ne bırakılır.

DÖRDÜNCÜ BOLUM

Y A R G I L A M A G Ü C Ü

1- YARGILAMA GÜCÜ: Doğrudan doğruya millet oyu ile seçilen YÜCE MAHKEME'ye, mahalli Meclislerin teklifi üzerine, mahalli halk tarafından seçilmiş MİLLET MAHKEMELERİ'ne verilir. Adaylar HUKUK SENDİKALARI tarafından gösterilir: " Olağanüstü ve özel mahkeme kurmak yasaktır. Askeri Mahkemeler, hiçbir sebeple orduya mensup olmayanları yargılayamaz.

Şekli ne olursa olsun herhangi bir kanunun anayasaya aykırı olduğu için uygulanamayacağını yüce mahkeme bildirir. Diğer güçlerin anayasaya aykırı kanun ve kararlarını Millet Mahkemeleri, daima somut olaylarda, hükümlerle uygulamaz.

SIKIYÖNETİM, Anayasanın yalnız: Vatandaş haklarından 8. maddesi, Yargılama gücünün 8. maddesinin b fıkrası, Yürütme gücünün mahalli asayiş yetkisi maddelerini sınırlandırabilir. Sınırlama gereken hal kalktı mı, hükümsüz kalır ve her vatandaşın onun geri alınmasını isteyebilir.

2- YÜCE MAHKEME: Çoğunluğu avukat yetkili, 30 yaşında, iyi tanınmış 16 üye, iki misli aday arasından seçilir. Üyelerden biri başkanlık eder. Yüce Mahkeme, bütün hâkimleri ve adli idareleri, ilamları yerine getiren otoriteleri, mahkemelerin düzgün gidişlerini, adli idare ve makamları ve jürilerin kanunlara uymalarını gözetir. Kanuna aykırı fiilleri, hükümleri ve ilamları yok sayar. Antlaşma hükümlerine, yabancı devlet antlaşmalarına, dış ticarete, elçi ve konsoloslara, yurttaşlık haklarına dair takdirlerini bildirir.

3- HÂKİMLER: Adli sınıfa mensup bütün hâkimler, genel toplantı halinde bulunan seçmenler tarafından seçilirler. Davranışları kanuna aykırı olmadıkça, hiçbir sınırlamaya uğramazlar ve bir tazminat alırlar.

Bütün mahkemelerin hâkimleri ancak millet referandumu ile veya bir mahkemenin hükmü ile azledilebilirler. Hâkim, ancak rızasıyla yer değiştirip emekliye ayrılabilir.

4- Savcılar: Askeri ve sivil hukukşinaslardan Yüce Mahkeme tarafından seçilirler. Adalet Bakanı ile aynı rütbede olurlar.

5- JÜRİ: Siyaset, yayın ve mülkiyet davalarına, kanun, adli sınıfa mensup olmayan kimseleri dahi iştirak ettirebilir. Bir yıldan fazla cezalı suçlarda, hâkim, kamu düzeni ve yayın suçlarının her şeklinde, yurttaşların ana haklarını zedeleyen, anlaşma ve antlaşmaları ihlal hakkında özel kişilerin iddialarına dayanan davalarda, ağır ceza davalarında, mahkemeler, jüri heyeti ile işbirliği yaparlar. Konusu 1945 değeri 100 lirayı (2007 yılı değeri 375 YTL) aşan davalarda jürice yargılanma hakkı saklıdır İsyân ve karışıklık, devlet kuvvetle-rine karşı suçlar ve cinayetlere jüriyle bakılır. Vatana ihanet, idam ve haysiyet kırıcı cinayet dolayısıyla suçlandırma için Büyük Jürinin ihbar ve takip kararı gerekir.

Jüri lehte karar verdi mi, ancak adi hukuk (common law) kural-larına uyularak dava tekrar incelenebilir. Jüriler çabuk ve aleni olup, şahitleri karşılaştırır ve savunma avukatını dinlerler. BİNDİRİLMİŞ MAHKEMELER daima jürili olurlar.

6- HUKUK SENDİKALARI: Meslekten adliyecilerin, meslek örgütleri olarak, sicil oluşturmada, iç tenkit ve mevzuat tenkidi gibi işlerle, MİLLET önünde adli istikrarın hak emniyetinin gönül-lü ama maddiden daha önemli manevi bekçileridirler. Üyelerinin maddi, manevi gelişmeleri gibi, her aşamada her türlü adli seçim-lerin listelerini hazırlamada kanuni rol oynarlar.

7- YARGILAMALAR : Siyaset ve basın davaları mutlak surette açık oturumlarda görülür. Yargılama süresi, iki yıla kadar hapis davalarında 4 aylık, daha fazlasında 1 yıldan uzun soruşturma süremez. Üç celseden fazla uzatılamaz.

Hukuk veya ceza kararları, alındığından en çok bir hafta sonra, ilgililere yazı ile bildirilir. Aşırı kefalet, aşırı para cezası, alışılmadık cezalar yükletilemez.

Herkes kendisi veya güvendiği bir kimse ile muhtaçsa, listesin-den avukat seçerek, seçmezse hâkim tarafından avukat verilerek savunmasını yapar.

8- TAKİP VE CEZA: a) Medeni ölüm cezası, borç için hapis cezası, savaş dışı siyasi suçlarda ve ırz, şiddet kasıtlı olmayan suçlarda idam cezası olamaz.

b) Araştırma, tevkif, hüküm gerekçeli müzekkere olmaksızın yapılamaz. Suçun ayrıntılı, açık unsurları, yeri, zamanı, durumu ve ilk soruşturma sonuçları; suçluluk ihtimalini belirtir mahiyette olmadıkça araştırma ve tevkif kararı alan ve uygulayanlar sorum-lu düşerler. Beraat edenlerin tutuklu günleri için tazminat ve edinilmiş hak tanınır.

c) Hiç kimse tecrit edilemez. Herhangi cinai davada, hiç kimse kendi aleyhinde tanıklığa zorlanamaz. Cezaevi, eğitici müdür ve self-government [özerklik] usulü ile çalışma ve kültür esaslarına göre idare olunur. Hapishanede eza vermek ve para almak suçtur. Kendi emniyeti ve hapishane asayışı için lüzumlu olmayan herhangi bir tedbirle tutukluya kötü muamele ve tehdit, fişleme yapılamaz. Suçlu işçi ise: Para cezası bir haftalık ücret miktarını aşamaz.

9- VATANA İHANET SUÇU: Ancak devlet aleyhine savaşa teşvikten ve düşmanlara yardım ve dayanışma suretiyle katılmaktan ibaret olacaktır. İki tanığın bariz olaylar üzerine tanıklık etmesi veya suçlunun açıkça Yüce Mahkeme duruşmasında itirafı dışında, hiç kimse vatana ihanet suçu ile itham edilemez.

10- SUÇLU İADESİ: Siyasi suçlular ve hürriyeti elinden alınmış durumda iken suç işleyenler geri verilemez. Siyaset ve basın yayın suçlarında sabıka damgası olamaz.

VATANDAŞ GÖREV-HAK-ÖZGÜRLÜKLERİ

A.BÜTÜN VATANDAŞLARIN ŞARTSIZ, KAYITSIZ GÖREVLERİ ŐUNLARDIR:

1- SİYASETLE UĞRAŐMAK, her Türkün baş görevi ve baş hakkıdır. İnsanın başka yaratıklardan farkı, siyasi olmasıyla başlar. Siyaset, yalnız ve ancak vatandaŐa aittir. Yedisinden yetmişine kadar her vatandaş siyasetle uğraŐtıđı gün, milli haklarımız, milli kuvvetimiz olur.

2- ÖRGÜTLENMEK, her Türkün, baş görevi ve baş hakkıdır. Örgütsüz halk, insan haklarından kolayca mahrum edilen halktır. Seçim ve askerlik görevi kadar, örgütlenme görevi de, Her Türkün birinci özgürlük görevi ve ilk vatan borcudur.

3- DOĞRULUK, her Türkün baş görevi ve baş hakkıdır. Yalan başka hiçbir cezayı gerektirmediği zaman dahi ayrıca suçtur.

B-BÜTÜN VATANDAŞLARIN ŞARTSIZ, KAYITSIZ HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİ ŐUNLARDIR:

4- İŐSİZ KALMAMAK her Türkün hak ve özgürlüğüdür. İŐsize ses, imdat ve iş vermek, zincirleme bütün devlet aygıtının, bil-hassa yürütme gücünün birinci görevidir. İŞ verilemeyeine tazminat ödenir. Hiç kimse, meşru olmak Şartıyla dilediği meslek, sanat, ticaret ve işten, beceriksizliği zarar getirmedikçe, mahrum edilemez.

5- DİNLENMEK, her Türkün hak ve özgürlüğüdür. Her çalıŐana en az yılda bir ay ücretli izin ile haftada bir buçuk gün serbest zaman bırakılır. Her iş günü, en az sekiz saat uyku ile dört saatlik bütün dinlenme ve eğlenme payı, vatandaşların vazgeçilemez haklarındandır.

6- UCUZLUK VE RAHATLIK, her Türkün hakkı ve özgürlüğüdür. Devlet, geçim endeksinin; barınma, beslenme, idare masrafları bakımından baremlenmiş, azami fiyat ayarlaması yapar. Vurguncu ve soygunculuğa aman vermemek, devletin başlıca varlık nedenidir

7- Her Türkün **MEŞRU MÜLKİYET HAKKI** ve özgürlüğü vardır. Eser sahibi ve icatçı 15 yılı geçmemek üzere eser ve icadının özel mülkiyetinden faydalanır. Edebi ve yaratıcı mülkiyet kalıcıdır.

8- FİKİR VE SÖZ SERBESTLİĞİ her Türkün hakkı ve özgürlüğüdür. Bir fikrin açıklanması, hiçbir adli ve idari soruşturmaya yol açamaz. Yurttaşlar hiçbir ihtiyat engeline çarpmaksızın söz, yazı ve resim basarak yayma hakkından faydalanırlar. Herkes hükümet ve başka her konu üzerine, serbestçe, dilediği bildiride bulunabilir. Yeter ki; ahlaka, başkasının hakkına saldırmasın ve açıkça, kanuna itaatsizliği kışkırtmasın.

9- TOPLANMA, her Türkün hakkı ve özgürlüğüdür. Her meşru amaç ile barışçıl toplanma hakkına hiçbir engel çıkarılamaz. Silahlı toplantı yasaktır. Silahsız toplantı, izne veya izni andırır kayıtlara bağlanamaz. İstenilen karşılığı almak için zor ve tehdit yapılmadıkça, makam nezdinde protesto toplantıları dağıtılamaz.

10- BEDEN VE RUHÇA SAĞLIKLI OLMAK, her Türkün hakkı ve özgürlüğüdür. Sarhoş edici içki yeri açmak ve doğrudan veya dolayısı ile kumar oynatmak yasaktır.

EKONOMİK VE SOSYAL ADALET

1- VATANIN en ileri dünya ülkeleriyle aynı seviyede yürümesi, 4 yıllık planlarla sağlanacaktır. Hiçbir hükümet bu planları askıya alıp, çığırından çıkaramaz. Bu planlarda özel sermayenin her yıl üzerine alacağı girişimler, taahhüt garantisiyle kendisine bırakılır. En son sistem ağır sanayi (makine, kimya ve atom sanayi) bütün üretim kollarının başına geçirilir. Bankalar ve kredi bu plana göre ayarlanır. Sermayenin yüzde onunu teknik araştırmalara ayırmak mecburidir. Milli Ekonomi planında özel çıkara gizli açık ayrıcalık verilemez.

2- İÇ TİCARET' te, Tüketim kooperatiflerine başrol verilir. Dış ticarete dünya ölçüsünde münakaşa [eksiltme] yolu ile ithalat yapılır. Döviz kaçakçılığının önlenemediği dış ticaret ilişkileri millileştirilir.

3- YABANCI SERMAYE Milli Ekonomi planımıza uyacak en modern teknik, usul, ücret ve müddet şartlarını getirecek, kendi memleketindeki ortalama kar raicinden üstün kar etmeyecek. 10 yılda, amortismanını yapıp, işletmeyi Türk milletine bırakacak.

4- İKTİSADİ DEVLET TEŞEKKÜLLERİ: Orada çalışan işçi, temsilci ve kuruluşlarla buldukları mahallin seçilmiş otoriteleri tarafından rasyonel (makul) denetlemeye tabi olurlar ve hesapları T.B.M.M.'inden geçip, millet önünde yayınlanır. Devlet ürünleri yalnız kooperatiflerle satılır.

5- DEVLET MALİYESİNDE gizli açık enflasyon yasaktır. Her ne pahasına olursa olsun, bütçe açığı verilmeyecektir. Vasıtalı [Dolaylı] vergiler, dolaysızlara, kıyasla her yıl azaltılır. Yalnız gerçek gelirden tek vergi esasına doğru gidilir. Geçim endeksi üstündeki gelirlerden ilerleyici vergi alınır. Üretimi gemleyen her türlü kırtasiyeciyi uygulama ve resimler kaldırılır.

Gümrük: İthalat, sanayi ve ziraata ve yaşamaya gerekli eşyadan en az, süs ve lüks eşyadan en yüksek vergi alınır.

6- İŞÇİ: İşçi temsilcisi ve sendika birliklerinde 2 misli aday gösterilir. Millet mahkemelerince seçilen hakim derecesinde iş müfettişleri, iş hayatında sıkı ve sürekli kontrolden şiddetle sorumludurlar. Başkası yanında çalışan her yurttaş, iş kanununa girer. En çok iş: gündüzün 8, (kadın ve çocuğa yasak olan) gece işi ile ağır işler 7 saat ve 12 ila 16 yaşlarında 6 saattir. Olağanüstü iş, günde 3 saatten fazla ve ayda 3 günden fazla uygun olmayıp, 2 misli ücrete tabidir. Eşit işe, eşit ücret verilir. En aza ücret, işçinin aile babası olarak normal ihtiyaçlarını, eğitimi, makul eğlenmesini göz önünde bulundurur. Normal doğumdan önce 3 ay, sonra 1,5 ay ücretli izin, emzirme için her gün 2 defa yarımşar saat ayrı dinlenme verilir. İşten çıkarılana, kıdem hakkı baki kalmak üzere en az 3 aylık ücret verilir. Çocuklara yarım gün normal ücretle sanat okulu öğretimi gördürülür. Çocuk bahçesi ve kreş örgütü, millet ölçüsünde plana ve örgütlenmeye alınır.

7- İŞÇİ ÖRGÜTLERİ: İşçi sendikaları yalnız yargılama gücünün denetimi altında, idari, siyasi her engelden uzak bulunur. İşçi Temsilcisi Birlikleri; sendikasız işçilerin ve milli ekonomi planımızın yararlarını gözetir. Büyük İşçiler Kongresiyle, her yıl, iş hayatını ve iş mevzuatını incelerler. Savaş zamanı, hükümet kuruluşlarını tahrip etmemek şartıyla GREV ve mitingler serbest olur. Kanunların hepsi, kolektif iş sözleşmelerini, işçilerin, gündelikçilerin ve hizmetçilerle sanat erbabının emeğini ve genellikle herhangi sözleşmeleri düzenler. İş sözleşmesi, işçiyi bir yıldan fazla bağlayamaz. İşçinin siyasi ve medeni haklarını bağlayamaz ve azaltmaz. İşçinin sözleşmeyi yerine getirmemesi, şahsına karşı şiddet ve zor kullanıramaz. Yalnız medeni sorumluluğunu gerektirebilir. Sözleşmelere, bir haftadan geç ödeme, belli bir mağazadan alışveriş, para cezası kesilmesi, Tazminat hakkından vazgeçme gibi maddeler girse de hükümsüzdür. Haksızlık, işçinin akrabasına kötü muamele şeklinde dahi olsa ve alt memurlar tarafından yapılsa bile, işveren sorumludur.

8- MİLLİ GELİR PAYLAŞIMI: Sermaye ile emek arasındaki milli gelir paylaşımında, kar haddi ilk aşama olarak %100'ün altına düşürülecek.

Ziraatta, sanayide, ticaret ve maden kuruluşlarında veya başka herhangi çeşit işte, işverenler, işçilere rahat, sağlıklı barınaklar, revirler sağlarlar. İş sırasında olan kazalara ve hastalıklara tazminat ödenir. İşçi dolaylı tutulmuş da olsa, tazminat işverene yüklenir Konutlar için, mülklerin kadastro değerlerinin yıllık yüzde beşini geçmeyen bir kira ödenir. Türkiye'de, şehirde 100 den fazla işçiye okul, 500 den fazla işçiye 5000 metre kareden yukarı bir genel pazar meydanı, belediye binası ve eğlence merkezleri açmak mecburidir. Kooperatif yolu ile ve taksitle işçi evleri kurmakta suiistimal adam öldürme cezası ile cezalandırılır. Sakatlık, bilinçli olmayan işi bırakma, kaza vesair hallere karşı kurulacak halk yardım sandıkları; Sosyal Yardım Kuruluşları sayılır.

9- BÜYÜK MİLLİ EKONOMİ PLANI İLE küçük sanatlar sektörü tam bir anlayışla faydalı işbirliği halinde bulunur. Bütün küçük sanatlar, ikna ve fayda sağlama yolu ile ÜRETİM Kooperatifleri şeklinde örgütlendirilirler. Bu yoldan yoksul küçük üretmen krediye, modern usullere ve tekniğe kavuşturularak, toplu çalışmanın doğal veriminden faydalandırılır. Küçük üretmen ve esnaf kuruluşları, lonca durumundan kurtarılarak, modern sendika şekil ve ruhuna sokulurlar.

10- KÖYDE: Yanaşma, götürücü, aylıkçı, yarıcı, maraba gibi rençberlerle, Ziraat İşçileri ve topraksız köylü kuruluşları, küçük ekincilerin ziraat kooperatifleri, her türlü devlet (İstasyon-personel-örnek ve yardımı) ile geliştirilirler. Milli birlikler kurarlar. Ziraatımız Danimarka usulleriyle, verimsizleşen tahıl üretimi yerine, çeşitli ziraat ürünleri istikametine yöneltilir.

Ziraat ürünleri ile sanayi ürünleri arasındaki fiyat, vesair uyumsuzluklar kaldırılır.

Kombinalar ve zirai donatım usulleri genişletilerek; ucuzluk ve örnek getirme yolu ile ekinciye ileri teknik ve usuller ilmi, ilmî örgüt-le ısındırılır.

11-TOPRAK: Gasp edilmiş mirifkamu], mevat [ölü],vakıf, metrukefterk edilmiş] topraklarla, devlet toprakları 6 ayda, bedava çalışanlara dağıtılır. İşletmeye girmemiş fazla özel topraklar 1 yılda, 1938 kadastro fiyatları ile ve 50 yıl vadeli devlet kefaleti altında, faizsiz, (50 dönümden fazlasında 10 yıl vadeli %2 faizle), köylü örgütleri, bindirilmiş Millet Mahkemeleri eli ile hiç topraksıza 50 dönüm, az topraklıya 25 dönümden az olmamak üzere, plan gereğince doğrudan doğruya dağıtılır.

"Devlet otoriteleri, büyük arazi mülkiyetinin bölünmesine, küçük arazi mülkiyetinin gelişimine ve örgütlenmesine, ziraatı destekleme, suyu ayarlama hakkına sahiptir" (Meksika).

Kredi tefeciliği haram ve ağır suç sayılır. Köylü örgütleri kanalıyla küçük ekincilere krediler en uygun şartlarla yöneltilir. Şehir süprüntüleri, belediyeler kanalıyla ziraat gübresi haline getirilir.

12- ÖRGÜTLENME: Köy heyetleri, kamu esasına göre kurulur.

Jandarma, memur misafirlikleri ücretsiz olamaz. Vergiler köylünün özel geçim endeksi üstünde çıkan kazançlarından alınır. Bindirilmiş Mahkemeler, Bindirilmiş Sağlık Ekipleri, Bindirilmiş Kültür Ekipleri ve kültür erleri bütün vatan gençliğinin ve Türk ordusunun elbirliği ile örgütlenir.

Toprak çalışmaları, orman ekonomisi; bindirilmiş Millet Mahkemeleri ve orman teknisyenleri yardımıyla, özerk köylü örgütleri tarafından düzenlenir. Her yıl, her esen vatandaş, yedisinden yetmişine kadar bir ağaç diker ve sular.

Topraksız köylere başka çalışma ve geçim yolları sağlanır.

Köyden şehre gelenlere, köy örgütleriyle belediyeler el birliği edip iş yardımında bulunurlar.

BİRİNCİ MECLİS TUTANAKLARINDAN(*)

Gazi 1 Mart 1922'de TBMM'de:

" Yüce Meclisinizden ve bütün dünyadan bir soru sormama izin isti-yorum. Türkiye'nin GERÇEK SAHİBİ ve EFENDİSİ kimdir?

" Bunun cevabını derhal birlikte verelim: Türkiye'nin GERÇEK SAHİBİ ve EFENDİSİ üretmen olan KÖYLÜDÜR.

" O halde herkesten çok saadet ve servete hakkı olan köylüdür.

Binaenaleyh TBMM'nin ekonomi siyaseti bu yüksek amacı gerçekleştirmeye yöneliktir. Efendiler, diyebilirim ki, BUGÜNKÜ FELAKET ve SEFALETİN TEK SEBEBİ BU GERÇEKTEN HABERSİZ BULUNMUŞ OLMAMIZDIR.

Filhakika 7 asırdan beri dünyanın çeşitli yerlerine göndererek kanlarını akıttığımız, kemiklerini yabancı topraklarda bıraktığımız ve 7 asırdan beri emeklerini ellerinden alıp israf ettiğimiz ve buna karşılık aşağılayıp hor gördüğümüz ve bunca fedakârlık ve ihsanlarına karşı nankörlük, küstahlık, zorbalıkla uşaklık derecesine indirmek istediğimiz Bu Gerçek Sahibin huzurunda bugün utanma ve saygının doruğunda gerçek durumumuzu alalım" diyordu.

"TBMM Hükümetinin 18 Kasım 1920 tarihli toplantısında ANAYASA KANUNU TASARISI'nın kabul ve tesisinden önce tasarı yazarlarından Burdur Milletvekili İsmail Suphi Soysallıoğlu (Haçlılık Programı), aşağıdaki nutku ile bize KUVAYİMİLLİYE RUHUNU DUYURUYOR:

" **İSMAİL Suphi Soysallı** (Burdur) - Arkadaşlar, bize (Halkçılık Programı) adı altında Hükümetin bundan yaklaşık iki ay önce göndermiş ve tarafımızdan oluşturulan özel komisyonun (Anayasa Tasarısı Kanunu) adı altında Yüce Meclisinize sevk ettiği kanun tasarısının bugün görüşmelerine başlıyoruz. Bu an memleketimiz tarihinde, yönetim ve siyaset tarihinde hiç şüphesiz önemli bir andır.

" Memleketin dört tarafı ateşe verilmiş olduğu sırada 5-6 cephede savaştığımız bir sırada Yüce Meclisinizin bu kadar önemli bir kanun tasarısının görüşmelerine başlamış olmasından dolayı

bendeniz sizlerle birlikte kendimi mutlu sayarım. Böyle bir anı yaşayabildiğimden dolayı Allaha şükrederim. Bu an, yönetim ve siyasi tarihimizde o kadar önemlidir. Biliyorsunuz ki, bu memleketin öteden beri bir hastalığı var, bu hastalık, kötü yönetim hastalığıdır. Memleket çöküş devrine girdiğinden beri kötü yönetim an be an artmış, eksilmemiştir. Biz de kötü yönetim hastalığı çeşitli biçimlerde görülmüştür. Biliyorsunuz ki, kötü yönetime çare bulmak ve devlet bünyesini bozan çöküşü durdurmak için Tanzimat-ı Hayriye Kanunu ve Gülhane Hattı Hümayunu yayınlanmıştır. Bugün aradan yarım asır, belki üççeyrek asır geçtikten sonra biz bunu memleketin kötü yönetim hastalığına çare olacak bir deva mahiyetinde görmüyoruz. Yani o zaman da teşhiste hata edilmiş, derdin ilacı, çareleri bulunmamıştır. Tanzimat'ı takip eden Abdülhamit (2) devrinde de sonuçta Tanzimat'ı takiben Tanzimat'ın memlekete verdiği adalet kuralları gereğince yönetimin hareketini takip edememiş, memleketi paylaştırmak esasına doğru götürmüştür. Fakat biliyorsunuz ki, hükümdarın kişisel emelleri memlekette 1876 da ilan edilen Meşrutiyet ve Anayasayı geçersiz bırakarak memleketin kötü yönetim hastalığını esaslı surette tedavi ettirmemiştir. Gerek Tanzimat Devri olsun, gerek Abdülhamit devri olsun bize yalnız Avrupa'yı getirmek istemiştir. Fakat nasıl Avrupa'yı getirmiştir? Görünüşteki şekli taklit ederek memurları değiştirmiştir. Taklit olarak jandarma yapmıştır, taklit olarak kimi bayındırlık işleri vesaire yapmıştır. Binaenaleyh memleketin esas bünyesini inceleyip hastalığa gerçekten ilaç vermemiştir. Tanzimat'ın bu memlekette eseri, asırlarca zamandan beri memleket yönetiminde hüküm süren askeri, ulema ve memur sınıflarını yeni şekle döndürmek oldu. Memurlar sınıfı, bu memlekette yeni esaslar çerçevesinde oluşturularak, aristokrasi ve demokrasi esasları ayrı ayrı olmayan, tütünüyle sade demokrat olan bu memlekette bir de memurlar sınıfı oluşturuldu. Bu memurlar sınıfı halk ile kesinlikle temas etmiyordu. Halka tepeden bakan, yönetiminde amir ve müvekkil olarak, halkı kendi diledikleri gibi yönetiyorlardı. Bu yanlış yöntemin, yaklaşık 3 çeyrek asırdan beri olan yanlış gidişin göstermiştir ki, bu memlekette gerçek yönetim, halkın ihtiyacına uygun yönetim oluşturulamamıştır. Binaenaleyh Abdülhamit devrinin 35 senesinden sonra hükümet bünyesinin iyileştirilmesi gerektiği her gönülde kuvvetle yer tutarak bilindiği üzere meşrutî yönetim oluşturuldu. O zaman bu harekette iç tehlikeden çok dış tehlike bir neden ve etken olmuştur. Reval [Osmanlı, Rus, İngiliz görüşmelerinin yapıldığı Şehir, y.n.] görüşmeleri, Rumeli'nin

elimizden gitmesi tehlikesi, memlekette vatansen-verleri böyle meşrutiyet ilanına süratle şevketti. Binaenaleyh meşrutiyet ilan edilmiştir. Fakat meşrutiyetin ilan edilmesi dahi, biliyorsunuz ki, kötü yönetim hastalığına çare olamamıştır. Türkiye köylüsü meşrutiyetten önce ne ise yine o halde kalmıştır. Türkiye köylüsünün başında jandarma, yine Türkiye köylüsünün başında bitmez tükenmez vergiler başlamış ve devam etmiştir. Türkiye Köylüsü yine Balkan'da, yine Karadağ'da yine Doğu Cephesinde yine Yemende ölmüş, ölmüştür. İçeride Türk köylüsü, Kürt köylüsü bütün bir memleketin köylüsü harap olmuştur. Jandarmanın kırbacı altında, memurun baskısı altında öküzünü satarak, teknesini satarak ölmüş, ezilmiş, harap olmuş. Binaenaleyh, 1908 senesinde o kadar gösterişle ilan ettiğimiz meşrutiyet yönetimden köylü, halk hiçbir şey anlamamıştır. Sorunuz bu köylüye, sorunuz halktan herhangi birisine, sorunuz ki 12 senelik Meşrutiyet Devrinde ne anlamıştır. Anladığı yalnız düşündüğünü kahvede serbest söylemekten ibarettir. Meşrutiyet hafiyelik usulünü kaldırmıştır. Bu devirde pek az iyi yönetim uygulaması görülmüştür. Bunda da hiç kimseyi eleştirmeyelim. Tanzimat Devrinden sonra, memleketin bünyesine uygun bir yönetim usulü getirilememesi, Abdülhamit Devrinde adam yetiştirilememesinin acı sonucu olarak Meşrutiyet iyi bir yönetim olamamıştır. Ben hiçbir kişiyi doğrudan eleştiremem sebep, 30 şu kadar senelik Abdülhamit Devridir.

Bizde yönetim ve siyaseti yürütenler hatalar yaptılar, fakat bilinir ki sosyal olaylar kişileri rüzgârın bir yaprağı alıp sürüklediği gibi sürükler. Binaenaleyh bir millet 12 senelik bir meşrutiyet devrinde ihtilalden ihtilale savaştan savaşa koşmuş ve zaman, huzur ve sükûn bulamayarak bir an rahat bir nefes alamayarak tüm toplum ölçüsünde istediği iyi yönetime ulaşamamıştır.

Biliyorsunuz ki, Meşrutiyet Devrinde zaman zaman girişimler oldu. İl Yönetimi Kanunu ilan edildi ve bunu genişletmek için Nahiye Yönetimi için girişimler yapıldı ve bazen, halka doğru sözler işitildi. Halkın ihtiyacını düşünmek yukarı tabakadan aşağı tabakaya doğru inerek, birlikte yükselme emelleri baş gösterdi. Fakat bunlar ihtilal kargaşası ve top sesleri arasında kaybolup gitti bir şey elde edemedi.

Efendiler, bugün dünyanın pek az yeri vardır ki bizim üzerimizde yaşadığımız zulüm görmüş topraklar kadar savaştan yıpranmış olsun. Çin'e gitseniz, Japonya'ya gitseniz, Afrika'ya gitseniz, ancak vahşi kavimlerin oturduğu topraklardan başka hiçbir toprak bulamazsınız ki bu memleket kadar tümünden harabe,

baykuş yuvası olsun. Nüfusumuz azalmış, yolumuz kalmamış orman yok, servet yok, insanlar sağlıktan yoksun bir hale gelmiş! Bütün bunları bir kelimedede, bir kötü yönetim kelimesiyle özetleyebilirsiniz. Bundan kimi sorumlu tutacağız efendi-ler? Bundan aydın sınıfı da sorumludur, memurlar sınıfı da sorumludur. Çünkü aydın sınıfı hem sayıca az idi; bu memleketi dilediği yolla yöneltmiyordu. Hem de bunlar memleketin asıl düşüncesiyle, gelenekleriyle uyuşur bir şekilde yetişmemişlerdi. Bunu bu kürsüde itiraf etmek zorundayız. Biliyorsunuz ki, Tanzimat-ı Hayriye medrese ile okulu fena bir şekilde ayırarak bu memlekette içinden çıkılmaz bir hal oluşturmuştu. Biri Doğuya, biri Batıya bakar. Binaenaleyh aydın sınıfı bu memlekette kendine yaraşır biçimde iş göremedi ve sorumludur. Sonuçta aydın sınıfın yetersiz olduğunu itiraf etmeliyiz. Avrupa'nın asla rahat vermediğini söylemeliyiz.

Memurlar sınıfına gelince; memurlar sınıfı bu memlekette kendilerinin adeta yönetime Allah tarafından müvekkil olduklarına inanmışlardı ve köylünün üzerinde kendilerinin bir yöneticilik hakkına sahip olduklarını, bu olmazsa memleketin yönetilemeyeceğini her zaman söylemişlerdir. Binaenaleyh efendiler, aydın sınıfı azlığı ile memleketi anlamaması ile ne kadar suçlu ise, memurlar sınıfı kendilerini bu memlekette, teşhire kadar gitmeyelim, bu memleketin sırtından geçinmek suretiyle amiri müvekkil suretiyle hareket ederek çok hata etmişlerdir. Tabiatıyla, çoğunluktan söz ediyorum. Köylüye gelince:

Her zaman duyduğuna güvensizlik oluşturarak, güvensizliği kendisince asıl görüş kabul ederek, dur bakalım sonu ne olacak, diyerek boynunu bükmüş, cesur, kaderine boyun eğerek beklemiştir.

Meşrutiyet Devriyle dahi köylü aynen böyle buldu ve bugüne kadar da böyledir. Bunu itiraf etmeliyiz ki derdin devasını bulalım!

Nihayet efendiler, ateşkes ilan edildi. Ateşkes Yüce Meclisinizi burada toplamıştır. Ateşkes boşluğu, bize zorla kabul ettirilen antlaşmanın zalim, katil hükümleri Yüce Meclisinizi buraya toplamıştır.

Biz burada esasen bir devrim için toplanmadık. Esas itibarıyla bir meşru savunma için toplandık dünya ölçüsünde bir savunma için, yaşama hakkımızı, bütün dünya denizler gibi üzerimize gelse bile, yine savunmak için toplandık. Azim ve ısrarla toplandık. Fakat efendiler, burada toplandıktan sonra gördük ki, bu memleketi zaafa sürükleyen yalnız dış etkiler değildir.

Memleketin hastalıkların, içerdeki kötü yönetimin büyük etkisi vardır. Gözümüzün önünde akan kanların, yıkılmış yuvaların

köylülerin acıyla inlemelerinin etkisiyle, kendiliğimizde iyileştirme ve devrim zaruretini anladık ve yeni bir yönetim kurmak için bir takım hazırlıklar yapmaya başladık. Binaenaleyh bugün Yüce Meclisiniz savunma için toplanmış olmakla beraber, bu memleketi, bu milleti yaşatmak için en iyi esas nerede ise onu bulmaya ve gerek duyulan her şeyde devrim yapmaya her şey, her şey yapmaya karar vermiştir. İşte hükümetin Halkçılık Programı adı altında Yüce Meclisinize sevk ettiği Program bu fikirlerin ürünüdür. Ben diyemem ki biz hiçbir taraftan ilham almadık. Belki Doğuda Rusya'da patlayan devrimin bizim üzerimizde etkisi olmuştur. Belki Dünya Savaşının her millette, her milletin ezilen sınıfında, emin olunuz efendiler, her millet iki sınıftır. Biri yönetenler, diğeri yönetilen, ezilen sınıftır. Her milletin ezilen sınıf hakkında doğurduğu psikolojisinin de bizim üzerimize etkisi olmuştur. Eğer bu memleketin eski toprakları bütün genişliği ve derinliği ile baki kalsaydı yine bu memleketi iyi yönetmek için, yine yönetimde devrim yapmak için çalışmaya mecburduk. Kim inkâr edebilir ki bizim katilimiz olmaya ahdetmiş Avrupa Devletleri bugün deseler ki, bütün antlaşmaları kaldırdık, size yine bütün sınırlarınızı eski imparatorluğunuzu, Rumeli'yi, Adana'yı, Trablusgarp'ı, Adaları verdik! Biz yine kendimiz düşüneceğiz buraları nasıl yöneteceğiz? Ve ne şartlar altında yöneteceğiz ve nasıl kuvvetleneceğiz? Binaenaleyh efendiler emin olunuz ki memleketin bu savaştan çıkması, ihtilal, mücadele, savunma halinde bulunması dahi bize memleketteki kötü yönetimi unutturmayacak şeylerdir. Esas düşüncemiz bu kötü yönetimi kaldırmaktır.

Efendiler, şu noktaları arz ettikten sonra, komisyonumuzun Hükümetin Programı görüşmelerinde kendisine ulaşan görüşleri, düşünceleri, görüşmeleri özetleyerek yüce görüşlerinize arz edeceğim. Tabiatıyla, maddelerin görüşülmesi sırasında ben-denizden talep buyurduğunuz açıklamaları da tek tek veririm.

Efendiler, Hükümetin bize gönderdiği Halkçılık Programı, birisi amaç ve meslek, birisi esas maddeler, diğeri de Yönetim adı altında üç kısma bölünmüştü. Bunu iki bölüme ayırabiliriz. Birisi amaç ve meslek, diğeri Esas Maddeler ve Yönetim biçimidir. Amaç ve meslekte birinci madde efendiler, Yüce Meclisinizin yemin ettiği ve esas kuruluşu oluşturan amaçtan söz eder. İkinci madde Türkiye Büyük Millet Meclisi emperyalizm ve kapitalizme düşman olarak, ancak bunlarla mücadele sayesinde yönetim ve egemenliğin gerçek sahibi olmak amacının oluşacağı inancını söylüyor.

Üçüncü madde dahi yine sırf emperyalizm ve kapitalizmle mücadele ederek kendisinin sahip olduğu orduyu yaşatmaktan söz eder.

Dördüncü madde dahi yine halkın ekonomik ve tüm maddi hayatında reha kavuşmasının nedenlerinin hazırlanmasından söz eder.

Binaenaleyh yüce görüşlerinizde hayal edilir ki, bu 4 madde ancak amaçları gösterir ve kanuna sığar şeyler değildir. Belki programa sığar. Eskiden encümen bir program yapmak istedi. Fakat böyle bir meclis programı Yüce Meclisinizin tek tek bütün üyeleri tarafından onaylanmasının da zor bir şey olduğu sonuçta görüldü. Çünkü bir program bir parti çevresini toplayabilir. Kimin eylemine uygunsa o imzalar. Hâlbuki bildiğiniz gibi, bir mecliste düşünce akımları vardır. Meclis bir parti değildir. Herkesi azami ve asgari fikirleri vardır.

Binaenaleyh bir meclis adına bir program yapmak doğru olmayacağı sonucuna varıldı. Onun için Hükümetin program adı altında gönderdiğini biz size kanun şeklinde yolladık ve programın başında bulunan Esas Madde, amaç ve meslek maddelerini, ancak Büyük Millet Meclisinin esas amaçlarını gösterdiği için bunu bir demeç şeklinde yayınlamaya karar verdik.

Binaenaleyh size sunulan Komisyon özel mazbatasında bir beyanname vardır ki, o 4 madde, maddelerini içerir. Dikkat buyursanız göreceksiniz ki, bu 4 madde maddelerini zaten Yüce Meclisinizin çeşitli vesilelerle ispat ve ilan ettiği esaslara aittir. Bunlar bizim için kutsal amaçlardır. Bizim bu amaçları bütün dünya önünde bağıra bağıra ilan etmemize hiçbir şey engel değildir. Bunlar gayet meşrudur.

Ondan sonra Esas Maddeler ve yönetime geliyor. Yalnız şunu ekleyeyim ki efendiler, eğer biz bu beyannameyi yayınlamaya gerek görmemiş olsak, bazı düşmanlarımızın aleyhimize uydurdıkları propagandalara fırsat vermiş oluruz. Çünkü düşmanlarımız bazı Avrupa gazeteleri sırf kendi halklarından yükselen sesleri bastırmak için diyorlar ki, Türkler eski imparatorluklarını istiyorlar. Türkler Adaları istiyorlar, Batı Vilayetlerini istiyorlar, Arnavutluk'u istiyorlar. Hâlbuki Türklerin buralarda hiçbir hakkı yoktur. Böyle bir propaganda yapıyorlar. Binaenaleyh İstanbul'da toplanan Meclis ilan etmiştir bizde ilana mecburuz ki, bizim esaslarımızı, amaç ve hedefimiz ancak meşru emellerdir.

Milli sınırlarımız içinde kalmak istiyoruz. Zulme, baskıya karşı isyan ediyoruz. Binaenaleyh bunu beyanname şeklinde yayınlamak faydalıdır. Ana maddelere gelince, efendiler, Ana

Maddelerde komis-yonun en önemli değişikliği temsil mesleği meselesidir. Efendiler, Ana Maddelerde Yüce Meclisinize birinci olarak sunduğumuz "Hâkimiyet Kayıtsız Şartsız milletindir" maddesini bu kürsüden okumaktan fevkalade iftihar duyuyorum ve diyebilirim ki hayatımın en kıymetli anı bu andır. Çünkü bu maddeye benzer, millet bu kadar kan akıttığı halde böyle bir satır yazıyı hiçbir yerde görmemiştir. Bu Şeref yüce Meclisinize ve böyle kıymetli bir maddenin koyucusu oluyorsunuz. Eski Anayasayı baştan aşığı inceleyiniz." Hâkimiyet Kayıtsız Şartsız Milletindir" diye bir satır yazıya rastlayamazsınız. Ve hatta bu maddenin ruhuna benzer değil, buna yakın bir satır yazıya dahi rastlayamazsınız Binaenaleyh, Bu esas, zaten sizler tarafından uygulanan bir esastır ve elbette tarafınızdan kabul edilecektir.

Yalnız 4. maddede biz size mesleki temsil usulünü getiriyoruz. Biliyorsunuz ki, efendiler, bizde şimdiiye kadar geçerli olan usul 2 dereceli seçim idi. 2 dereceli seçim yeni bir usul değildir ve 50.000 nüfusun üzerindedir. Seçimi düşüncecek olursanız seçim hakkı, çalışma hayatını olduğu gibi mümkün olduğu kadar yakın biçimde küçülterek Meclise aktarmak demektir. Seçim, çalışma hayatına ne kadar uygun olursa, gerçeğe ve adalete de o kadar uygun olur. Binaenaleyh efendiler, ne 2 dereceli seçim iyidir. Ne de 3 dereceli seçim gerçeğe yakındır. Bunlar, sonuçta göstermelik bir seçim şeklidir.

Şimdiiye kadar bu memlekette oluşan Meclisler, sadece seçkinler sınıfından oluşan meclislerdir haltan kimse gelemiyordu. Binaenaleyh öncelikle Komisyon seçimde mesleki temsili esas olarak kabul etmeye karar vermiştir. Hükümet bize gönderdiği programda da, nispi temsili kabul ediyordu. Komisyon düşündü, ne şekil seçim kabul edelim? Alalade, doğrudan doğruya 1 dereceli seçim mi yapalım; yoksa mesleki temsili mi kabul edelim? Biliyorsunuz efendiler, 1 dereceli seçimde, azınlığın çoğunluğa tahakkümü ihtimali pek çoktur. Çünkü sonuçta, çoğunlukla seçileceğine göre bir liva (sancak) halkının nüfusuna göre, küçük çoğunlukla vilayet adına bir mebus gelmesi ve burada vekil olarak bulunması ihtimali vardır.

Hâlbuki bu doğru bir şey değildir. En doğru olanı halkı, çalışma hayatında olduğu gibi, mümkün olduğu kadar gerçek hayata uygun şekilde meclise getirmektir. O halde, çalışma hayatında halka bakıyoruz, neler ile meşguldür. Bizim memleketimizde Avrupa ölçüsünde üretimde iş bölümü, Avrupa ölçüsünde sanayi yoktur. Fakat herhalde herkes çalıştığına göre, hazır yiyciler azınlığı teşkil ettiğine göre, bu memlekette belli bir nüfus içinde

herhalde pek çok meslekler vardır. Binaenaleyh efendiler, mesleki temsil üzerinde pek çok uğraştık ve en uygunu bunu bulduk. Hatta bir arkadaşımız, şimdi Eskişehir'de bulunan Zekai bey arkadaşımız, kuruldan kurula seçim usulünü teklif etmişti onu da uygun bulmadık. Yani nahiye kurulu, kaza kuruluna, kaza kurulu, liva kuruluna, liva kurulu vilayet kuruluna sonunda Büyük Millet Meclisine seçim usulü. Çünkü bu suretle seçimin derecesi artıyordu ve biz gerçeğe yaklaşalım derken gerçekten uzaklaşıyorduk. Komisyon böyle düşünüyor. Binaenaleyh efendiler, çalışma hayatında halk nasıl iş kollarına göre bölünmüşse, komisyon da bu suretle bunun Meclise aktarılmasını düşündü ve bu esasta karar kıldı. Hem mesleki temsil, hem de tek dereceli seçim. Bunlar bilirsiniz ki ilmi meselelerdir. Gayet büyük ve uzun ve kapsamlı incelemeler gerekmektedir. Bunun ayrıca bir komisyona gönderilmesi gerekir. Biz sadece esası belirttik ve dedik ki, Büyük Millet Meclisi, vilayetler halkınca meslek erbabını temsil etmek üzere doğrudan doğruya seçilmiş üyelerden oluşmuştur. Bunun uygulama yönü ile çalışma yönü başkadır. Biz bir esas kabul ettik. Bu esasın gösterdiği bu memlekette sanayi erbabının aralarında sendikalar oluşturması ve diğer kanunların söylediği, bundan sonra seçim kanunda, seçimin nüfus ve sanayi erbabı ile oranı ayrı meselelerdir. Seçim kanunu komisyonu bunları düşünecek! Tabii bu bir hazırlık meselesidir. Biz sadece esası söyledik. Bu usul uygulamada önceleri tabii ki güç olacaktır. Sonra efendiler komisyonumuz meslekler esasına göre seçim yapılırsa Büyük Millet Meclisinin gayet kalabalık olacağını düşünerek, bunu için 2 aylık kongre halinde bir toplantı yapılmasını kabul etti. Bu meclis memleketin iç ve dış işlerinde düşüncelerini açıklayarak, ana hatlarını çizecek ondan sonra gidecek. Onun yerine kalacak küçültülmüş bir Meclis devamlı olarak İcra Kurulu olarak çalışacaktır. Nitekim bugün Yüce Meclisimiz böyle kanunla değilse bile, bilfiil küçültülmüştür. Öteki arkadaşlarımızın yerine de vekâleten çalışmaktadır. Tabii, hem yürütme hem de yasama yetkisine sahiptir. Sonra efendim 3. mesele olarak komisyon Büyük Millet Meclisi Başkanını Bakanlar Kurulu Başkanı olmaktan ayırmak istemiştir. Bunun şimdiye kadar ki uygulamada sakıncası görüldüğü için Büyük Millet Meclisi Başkanı ayrı, Bakanlar Kurulu Başkanı ayrı olacaktır. Biz bakanlardan oluşan kurulun Millet Meclisi karşısındaki sorumluluklarını daha iyi belirleyip açıklamak için Meclis Başkanın sadece Büyük Millet Meclisi Başkanı olarak kalmasını düşündük. Yönetimle ilgili maddelere gelince, bu maddelerde de mesleki temsil esası

vilayetlerde kabul edilmiş, vilayetlerde de yönetim mesleki temsil esasına göre olacaktır. Bunu uygulamada alacak olursak, tabiatıyla halk kendi işine başkalarından çok vakıf olduğu için, her sanat sahibi kendi işini diğerlerinden daha iyi bildiği için vilayetlerde arzu ettiğimiz gelişme ve genel refahın gelişimi en hızlı şekilde olacaktır. Binaenaleyh vilayetlerde o vilayet halkının geçim ve uğraşı gibi şeylere göre - çiftçi, madenci, serbest meslek sahipleri, sanayiciler - katılacak, halkın çalışma hayatındaki durumunun küçük bir örneği olarak vilayet merkeze gelecektir. Ancak, efendiler, şimdiye kadar memurun yönetiminden çektiğimiz fenalıklar yüzünden memurun şimdiki yönetim şekline resmen savaş ilan etmiş, vilayetlerde de memur sınıfının gelişmesini bu sınıfın şebekesini kırmaya ahd etmiştir. Binaenaleyh memurların ancak bölgelerinde halk tarafından seçilmesi ve bu suretle doğrudan doğruya kendi işini kendi görmesi esası kabul edilmiştir. Ancak komisyonun teklif ettiği maddeyi kabul ederseniz, bundan böyle vilayetlerde hâkim, amiri, zorba bir nahiyeye müdürü, zorba bir kaymakam bulamayacaksınız. Bundan sonra o vilayetin halkınca seçilmiş olan memurlar, o vilayet halkıyla iyi geçin-meye mecbur olan adamlar. Binaenaleyh halk kendisi seçecek, semeresini gene kendisi alacaktır. Semeresini alacak sözüne bilhassa nazarı dikkatinizi çekeriz. Eğer iyi ekmişse, iyi yiyecektir, iyi seçmişse işlerini iyi memur görecektir. Eğer halk iyi seçim yapmamışsa, bazıılarımızı zannettiği gibi halkımızda be seviye oluşmamışsa halkımız tecrübe sahasında öğrenecektir. BUNUN BAŞKA ÇARESİ YOKTUR. NE ZAMAN BAŞLAMIŞ OLSAK GEÇ BAŞLAMIŞ OLACAĞIZ! HEMEN BAŞLAMALIYIZ, ZAMANI GELMİŞTİR. Halk kendisi seçme usulünü, faydasını, zararını bilfiil tecrübe eder ve pratik tecrübeler her dersin üstünde bir kıymete sahiptir. Binaenaleyh efendiler, komisyonunuz vilayet meclisleri tarafında bir yürütme kurulu seçilmesini ve o yürütme kurulunun başkanın bilfiil valilik görevini yürütmesini uygun bulmuştur. Ancak şu da var ki, vilayetler kendi başına bir devlet değildir. Amerika Hükümeti (mütehaddimesi) gibi değildir. Her vilayetin sahip olduğu özerklik mahalli işlere özeldir. Bu işler ki, yalnız o vilayeti ilgilendirir, o işler o vilayetin işleridir. Binaenaleyh jandarma gibi genel asayiş ile ilgili olan, demiryolları inşası gibi birden fazla vilayeti ilgilendiren, vergiler gibi yine devletin genel yapısını ilgilendiren, askerlik gibi yine devletin asıl kuruluşlarının işi olan önemli işler merkeze alınmıştır. Bunlar, merkezden gönderilen vali tarafından yönetilir. Meclis Yönetiminde mesela, küçük bayındırlık işleri mesela bir kanal kazısı, bir köprü inşası,

sonra yine böyle maarif, orman ve bunun gibi işler, bölgelerine bırakılmıştır. Yalnız büyük, devletin esas yapısına ait işler tamamen merkeze alınmıştır. Yalnız merkezin, Valinin bir vazifesi vardır ki o da bölge meclisinin devletin genel görevlerinden olan işlere karıştığını görürse, mesela, Antalya Vilayetinin genel meclisi kalkar da İtalya Devleti ile bir gümrük anlaşması yapmaya teşebbüs ederse, o zaman devletin esas görevlerinden olan bir mesele olduğu için Vali bunu yasaklar.

Nahiye meselesinin de Komisyonca esası konulmuştur. Biliyorsunuz ki, nahiye meselesi bugünün meselesi değildir. İstanbul Meclisi Mebus anı senelerce bununla uğraşmış ve bugün elinize verilen nahiye maddesi esasen İstanbul'un Meclisi Mebusan Komisyonlarında görüşülerek, karara bağlanmıştır. Bunlar Komisyonumuzda görüşülmüş ve kabul edilmiştir. Nahiye meclisleri bundan sonra halk tarafından seçilecektir. Nahiye müdürleri tabii ki 10-20 sene yerinde kalacak değildir. Nahiye müdürlerini seçenler, elbette azil de edebilirler. Binaenaleyh efendiler, bazılarının endişe göstermesine gerek yoktur. Şunu itiraf edeyim ki, her ilkel memlekette olduğu gibi mütegalibe (derebeyi) sınıfı bulunduğu için bazı daha uzak vilayetlerde mütegalibe- nasıl mahkeme üyeliklerine girerek nüfuzlarını yürütüyorlarsa- yine nüfuz elde edeceklerdir. FAKAT HALKI YETİŞTİRMEK İÇİN AMELİ MEKTEP TERBİYESİNDEN BAŞKA BİR ŞEY YOKTUR. BUNA İMAN ETMEK LAZIM GELİR. Bugün oraya gönderdiğimiz sekiz yüz, bin kuruş maaşlı bir nahiye müdürü zaten orada nüfuz sahiplerinin elinde adi bir aletten başka bir şey değildir. Binaenaleyh efendiler, halkın yönetimini bölgesine bırakmaktan başka çare yoktur. Sonra efendiler, size birçok örnek vereyim, Diyarbakır mebusu Kadri bey arkadaşımız bize hikâyeler anlatıyordu. Diyarbakır veyahut Van tarafında; bir nahiye kendi kendisini yönetmiş! Hükümetin haberi olmayarak, Hükümet oraya memur göndermemiş. O Nahiye kendi kendini yönetmiştir. Efendiler, sonra, Adapazarı'nı size bir misal olarak gösterebilirim. Adapazarı bugün Türk ve Yunan orduları arasında kaldığı, bir ileri bir geri hareket esnasında çok fazla zarar gördüğü için, sonunda kendini yönetmeye karar vermiştir ve bugün çok güzel kendisini yönetiyor. Balıkesir Mebusu Vehbi bilirlir ve geçen sene bendeniz de şahit oldum, Balıkesir geçen sene yerel yönetim uygulamıştır. İstanbul'dan gönderilen mutasarrıf trene bindirilerek geri gönderilmiş ve Balıkesir kendisini gayet güzel idare etmiştir. Sonra efendiler ateşkesten beri öyle kazalar çıktı ki efendiler medarı iftiharımızdır. Tam 800 bin lira Milli Müdafaa için para vermiştir.

Yunana karşı savunma ve direniş için böyle pek çok fedakârlık yapılmıştır. Bunu hükümet istemiş olsaydı 700 bin lira değil, 7,8 bin lira alamazdı. Bu büyük meblağı verdiren kuvvet halkın kendisine sahip olduğu, kendi yönetimine sahip olduğu fikrinden başka bir şey değildir. Binaenaleyh efendiler, bu milletin kendisini yönetmesi zamanı çoktan gelmiştir ve kendisini yönetecektir, (alkışlar) Eğer kendisini yönetemezse zaten biz yönetemiyoruz. Zaten bizim çoğunlukla kötü memurlarımızın elinde zavallı olmaksansa kendi kendilerini yönetmeleri bin kekre tercih edilir.

Efendiler nahiyeye meselesi hakkında beyanatımı sunduktan sonra söyleyeyim ki, memleketin bağımsızlığını korumak için bir şey düşündük. Yani Hükümet düşünmüş biz de düşündük. Ekonomik, coğrafi ilişkileri itibariyle memleketi bazı bölgelere ayırarak, buralara birer müfettiş göndereceğiz. Yani mesela, Aydın, Kayseri, iklim olarak coğrafi durumu nedeniyle birer bölge teşkil edebilirler. Buraya bir müfettiş tayin edeceğiz. Konya, Ankara mesela bir yayla bölgesi olması nedeniyle buraya bir müfettiş göndereceğiz. Komisyon düşündü efendiler, bu müfettişlerin emrine vilayetlerde bulunan memurları vereceğiz. Mesela bir vilayet merkezinde bulunan maarif müdürü artık vilayette bulunmayacak, müfettişin emrinde bulunacaktır. Ve müfettişin teftiş bölgesi çevresinde bu vilayetin maarif memurunu teftiş edeceğiz. Binaenaleyh efendiler bir müfettiş ile emrinde uzman bir takım müfettişler bulunacak demektir. Müfettiş hem merkezi hükümet ile vilayet arasında sıkı bağ kuracaktır. Hem de vilayetlerin yerel yetkilerine tecavüz edip, etmediklerine bakacaklardır. Eğer yerel meclisler kendi yetkilerini aşmışlarsa yahut yol gösterilmeye ihtiyaçları varsa bunları gözetecektir. Binaenaleyh efendiler, şu, tümüyle sizlere sunduğum diğer maddelerle, açıkladığım kanun bir bütündür ki, bu memleketin kurtuluş gününün imzalayacaktır. Kurtuluş gününün tarihi olacaktır.

Bunu sizden rica ederim ki Büyük Millet Meclisinin adına layık olgunluk ve sükûnetle, sabırla inceleyiniz. Eğer Komisyonun kusurları varsa, buna göz yummayın fakat hoş görü ile yaklaşın. Biz birbirimizle anlaşalım. Bendeniz zannediyorum ki, bu vatan ve millete çöküş devrinden beri bu derece önemli, esaslı şeylerle hiç bir meclis uğraşmamıştır. Bundan dolayı sizleri tebrik ederken, tekrar rica ederim, olgunlukla ve sükûnetle sinirle-rimize sahip olarak bunu bir an önce çıkaralım:

Aynı gün (Mesleki Temsil Esası) Seçim sistemi hakkında İzmir Mebusu MAHMUT ESAT BOZKURT'tan şu coşkunu ÜLKÜCÜLÜĞÜ dinliyoruz:

Mahmut Esat Bey (İzmir) - Muhterem efendiler mesleki temsil taraftarı olmakla tarih önünde vatan görevimi yaptığıma inanıyorum. Aynı zamanda Büyük Millet Meclisinin önünde sefalet içinde hakkını isteyen bir tabakanın, öyle bir tabakanın ki, bu memleketi asırlardan beri zayıf omuzlarında bütün felaketleriyle taşımıştı ve büyüklüğüne rağmen onun hakkı yönetimden uzaklaştırılmak olmuştur, burada onların haklarını istemekle, vicdani görevi yerine getirdiğime inanıyorum. Muhterem efendiler, usulü, bir milleti doğrudan doğruya işbaşına getirecek yollardan değildir. Yalnız Parlamento usulünü kabul etmekle ve her hangi bir seçim usulünü kabul etmekle millete hürriyetini vermiş olmuyoruz. Millet Efendiliğine sahip olmuyor. Belki Parlamento usulü bu yollardan biridir, fakat hepsi değildir. İşte efendiler Fransız İhtilalinin bu Parlamento usulü, ondan da önce eski İngiliz İhtilalinin kabul ettiği bu Parlamento usulü halkı memnun edememiştir ve zaman zaman dünyayı sarsan büyük büyük ihtilallere meydan vermiştir.

Çünkü Parlamentoların kabulüne ve anayasanın alkışlarla onayına rağmen bir tabaka vardır ki, memleketi omuzlarında taşıyan bir tabaka vardır ki o daima esaret altında inlemiştir. Efendi olamamış ve o sefalet içinde inerken, (Burjuva) tabakası onun önüne çıkmış elindeki anayasa ile alay etmişti.

Bizim memleketimizde de böyle olmuştur. Efendiler, bu memleketi asırlardır omuzlarında taşıyan çiftçi tabakasıdır. Yani daha ziyade diğer sanatları temsil eden tabakalardır. Fakat bunlar şimdiye kadar memleket yönetiminde yer alamamışlardır. Memleketi ve milleti temsil edemeyen, bu memleketle alakası pek az olan kimseler, milletin geleceğini 3 asırdan beri ellerine almışlardır. Şimdiye kadar kabul ettiğimiz seçim usulüne gelince, 2 dereceli olması değil, memleketin ekonomisini temsil eden, daha açık deyimle, bu memleketi yapan tabakayı buraya getiren bir araç olmadığından dolayıdır ki bugünkü emellerimizi gerçekleştiremez, yani bu memleketi kurtaramaz. Bu memleketin halkını efendi yapamaz ve bu memleketin halkı, bu usul ile yine asırlarca yalnız politikacılığı, sersem politikacılığı kendisine sanat edinmiş tabakanın elinde inler.

Efendiler memleket demek, o memleketin ekonomisi demektir. Hiçbir zaman o memleketin yalan yanlış politikacıları demek değildir. Fakat o memleketi sabanı il, elinde o mübarek çekiciyle çalışan işçisi, çiftçisi temsil eder ve memleket onlardan oluşur.

Memleket manası onlarda anlam bulur ve o tabaka yönetime gelmedikçe, bu memleketin kaderini doğrudan doğruya ele

almadıkça kurtuluşa doğru yürümesine imkân yoktur. Anayasalara ve bütün şekli meşruiyete rağmen yürümesi imkânı yoktur. Zavallı halk anayasalara rağmen esirdir. Yine inlemektedir. Yine aç ve sefildir. O tabakayı buraya kaymakladır ki, biz açlığın önüne geçeceğiz ve o tabaka buraya geldiği zaman kibar kibar cümleler içinde büyük büyük nutuklar atamayacak, fakat çiftçi çiftçiliğini düşünecek, demirci demirciliğini düşünecek, dabak, dabakçılığını düşünecek, ayakkabıcılar ayakkabılarını düşünecek bu suretle memleketi oluşturan unsurlar. O memleketi hakikaten düşünmüş olacaklardır. Hiçbir zaman bir çiftçi olmayan çiftçinin çıkarlarını çiftçi kadar takdir edemez efendiler. Bazıları ve bilhassa ilim ve irfanına pek ziyade güvendiğimiz kimseler, bize mesleki temsilin bazı memleketlerde kabul edildiğini ve orada da yalnız azınlıkların temsil ve meclise kabul edilmeleri için yapıldığını söylüyorlar. Hayır, efendiler mesleki temsil azınlıkları meclise getirmek için kabul edilmiş bir sistem değildir. Mesleki temsil memleketi yapan ekonomiyi meclise sokmak için kabul edilmiştir. Azınlık partilerini meclise getirmek için kabul edilmiş olan sistem siyasi bir sistemdir. Dışarıda bir takım küçük partiler girmedikçe memleketin asayişini ihlal etmektedirler. Binaenaleyh yönetimde bulunan parti onları içine almakla memleketin selametini ve asayişini bir dereceye kadar korumuş olur. Aynı zamanda o parti-ler meclisin içine girer. Küçük olmalarına rağmen bazen büyük büyük fikirleri de bağırılarında taşırlar ve meclis onlardan da yararlanır. Binaenaleyh mesleki temsil memleketin ekonomisini meclise sokmak için kabul edilmiş bir usuldür. Kabul edilen sistem artık oy sistemidir ve yalnız o siyasi partilere aittir ki, bizim konumuzdan pek uzaktır.

Efendim, burada ortaya çıkan bir soru var o da acaba, memleketin doğrudan doğruya kendi kaderini eline alması imkânı var mıdır? İkinci olarak acaba, mesleki temsil bizim memleketimizde uygulanabilir mi? Efendiler, hiçbir memlekette ne yazık ki, memleketin her türlü dertlerini omuzlarında taşıyan tabaka, yani halk tabakası hükümet dizginlerini eline alabilmek imkânını bulamamıştır.

Hatta 18. asrın en büyük sosyal bilimcilerinden Jan Jack Ruso demiştir ki: Halk bizzat iş başına geçmedikçe hiçbir zaman hakkına sahip olamayacaktır. Böyle bir yerde devlet ve hükümetten bahsedilmesinin doğru olmadığını söylemiş ve doğrudan doğruya halkın mutlaka ve mutlaka hükümetin dizginlerini eline almasını istemiştir. Fakat küçük memleketlerde uygulanabilir olan bu usu, büyük memleketlerde ne yazık ki uygulanabilir değildir.

Yalnız bugünkü şekilde kalmamızda hiçbir zaman gerekmez ve Jan Jack Ruso'nun bize telkin ettiği usul yani hükümet işlerini halka verme usulünü yapabilmek için bir takım işler vardır. Öncelikle, iki dereceli seçimden çıkarız, genel oy usulü ile mesleki temsili kabul ederiz ve memleketin belik elbisesiz, belki bastonsuz, belki yakalıksız, fakat ayağında çizmeleriyle elinde mübarek çekiçiyle buraya demircilerini, çiftçilerini yani memleketi burada, gözümüzün önünde görürüz. Onların düşünceleri mesleklerine dair düşüncelerdir ki, bu memleketin meselesidir. Çiftçi kendi mesleğini düşünmekle çiftliğini düşünür demektir. Demirci de demirciliğini düşünmekle memleketin demirciliğini düşünüyor demektir. Bunlardan ve herhalde bizim buradaki siyasi konularımızdan, siyasi tartışmalarımızdan daha çok, hayır ve yarar görür ve hiçbir zaman memleket siyaseti bildiğimiz şu fırladıklardan ibaret değildir. Memleket ekonomidir. Efendiler bu ekonomi korunmazsa memleket sefil olur. Evet, bundan bir asır öncesine göz atacak olursak, görülür ki, bizde mükemmel loncalar örgütlenmesi vardı. Hatta bendeniz bütün tarih incelemelerimden bilirim ki, memleketin hayat meselesi orada, ilerlemesi ora, ihtilali orada, mutluluğu da orada saklıydı. O lonca örgütlenmesi, esnafların memlekete hâkim olması örgütlenmesi yıkıldıktan sonra, çöküşümüzün tarihi başlamıştır, (alkışlar) O yıkıldı ve yabancı ekonomi memlekete nüfuz etti. Binaenaleyh memleket ekonomisini kaybetti. Kaybetmekle de efendiliğini kaybetti ve savunma imkânı kalmadı. Birçok zırhlılar edinip, ordular hazırladığımız halde memleketi kurtarmak imkânı kalmadı. Çünkü memleketin ekonomisi de düşünölmüyordu. Efendiler yani memleket düşünölmüyordu. Bugün yine yapabiliriz. Malum âli-niz bu meclis memleket bağımsızlığını elde edinceye kadar devam edecektir. Ve Binaenaleyh esnaf tabakası, çiftçiler filan pek onlar buraya gelmeyeceklerdir. Bu süre içinde örgütlenme-mize başlayabiliriz ve uzmanlar göndeririz. Çiftçileri, demircileri, ayakkabıcıları bir araya toplayacak sendikaları daha güzel bir deyişle loncaları oluştururlar ve bu suretle ikinci toplantıya kadar. Birçok örgüt oluşturmuş oluruz.

Memnuniyetle haber aldığımızı göre, ekonomi bakanlığı da işçi kanunu kabul etmiş ve orada sendikaları mecburi tutmuştur. Sendikalar, yani loncalar gelecekle kendilerini orada temsil edeceklerdir.

(Bu ara onaylar mahiyette tartışmalar olur)

Mahmut Esat Bey (devamla) —Efendiler son söz olarak şunu söyleyeceğim: Mesleki temsili kabul etmediğimiz takdirde,

oluşturduğumuz özel komisyonun büyük gayretlerle meydana getirdiği bu kanunun hiçbir hükmü kalmaz ve bu kanunun bütün özü mesleki seçim esasına bağlıdır ve kanun ancak bu suretle dir ki memlekette tarihi bir devrim yapacaktır. Memleketimizde şayet mesleki seçim esasını kabul etmezsek, Emperyalist memleketlerde meşruiyet sever geçinen tabakanın halkı aldatarak, anayasadan, hürriyetten bahsetmesine benzeriz. Halk buraya gelmedikçe, halk burada kendi kaderini idare etmedikçe, hiçbir zaman hakkına kavuşması imkânı yoktur ve biz elimizdeki bu kanun ve anayasalarla onlarla feci bir biçimde alay ediyoruz.

Bendeniz ancak çiftçi tabakasının çarıklarıyla, demirci tabakasının çekiçleriyle ve debbağ tabakasının önlükleriyle bu Meclise girdiği zaman memleketin kurtulduğuna kanaat edebilirim. Efendiler, bu tabakanın hükümetten atılması dolayısıyladır ki, bu memleket üç asırdır inliyor. Bu tabaka, yani memleketin ekonomisi demek olan bu gerçek tabakası, o serveti ve bu memleketin efendisi, memleketin idaresinden çıkardığı içindir ki, yabancı insanlar memleketin kaderine hâkim olmuş ve bu memleket felaketten felakete sürülmüştür. Çünkü o tabaka, hiçbir zaman bu memleketi duyamaz. Bütün varlığı ile hissedemezdi. Bu memleketi hissedebilecek olan memleketin ekonomisidir. Yani meslek sahipleridir. Söyleyeceklerim bundan ibarettir. (Alkışlar)

CUMHURİYETİN ilan edileceğini ilk defa haber veren Avusturya'nın Neue Viene Tagebalt muhabirine, Gazi Mustafa Kemal, "Bağımsız Devlet" anlayışını açıklıyor:

"Menabi-i tabiyesi (doğal kaynakları) bize yeterli olan mukaddes vatanımız, ZİRAAT, SANAYİ ve MADEN sahasında çağdaş devletler seviyesine yükseltilmedikçe, MİLLİ MÜCADELEMİZ HİTAM (SON) BULMAYACAKTIR. Biz asırların ihmalıyla geri kalmış olan bu memlekette kendimizi halkın itimatına mazhar insanlar sıfatıyla böyle ulu ve aziz görevlerle görevli sanmaktayız.

(c) Kitabın akışı açısından, bu başlık yayınevimizce eklenmiştir.

SONSÖZ

20. yüzyıl Türkiye'mizde gelişmekte olan Özgürlük ve Bağımsızlık savaşlarımızı başarı ile sonuçlandırılan Devrim anlamında son darbeyi vuran Türk Silahlı Kuvvetleri olmuştur.

1908 Meşrutiyet Devrimimiz, Hareket Ordusunun İstanbul'a yürüyüşüyle gerçekleşti.

1919'da Erzurum ve Sivas Kongreleriyle Kuvayimilliyeye Hareketimiz, ordumuzun devrimci subaylarıyla örgütlendirildi, siyasi bağımsızlığımız hayat buldu.

27 Mayıs 1960 günü Türk Silahlı Kuvvetleri, İnsan Haklarını gerçekleştirmek ve tüm demokratik hakları en kısa zamanda halkımıza teslim etmek üzere son bir devrimle derebeyi artığı çürümüş, kokuşmuş ortaçağ düzenbazlarını yere serdi. Evet, Türkiye tarihimizde üç devrim olmuştur, her birinde de üstün görevi silahlı kuvvetlerimiz yüklenmiştir. Bu tarihi geleneklerimizden kuvvet alıp, durdurulamaz bir azimle gereğini değerlendirmek neden mümkün olmasın?

1 Haziran günü, saygıdeğer Devlet Başkanımız bizlere:

"Garp âlemi fezanın sonsuz derinliklerine doğru sefere hazırlanır-ken bizler hangi noktadayız?" diyor.

4 Haziran 1960 cumartesi günü, hangi noktada olduğumuzu yine Milli Birlik Komitesi Başkanı açıklıyor:

"Çünkü memleket öyle bir istikamette, öyle feci bir istikamette, o kadar feci bir felaket uçurumuna gidiyordu ki, eğer biz bunu durdurmasaydık, başka durduracak bir KUVVET yoktu. Parlamento işlemez, matbuat işlemez, radyo bunu halledecek istikamette işlemez, herhangi bir yerde toplanıp vatandaş derdini ve fikrini ifade edecek, edemez. MİLLET ÖRGÜTSÜZ. Kim yapacak, bu gidişi kim durduracak?"

Karamsarlığa veya güçtür diye tevekkülle boynumuzu bükemeyeceğiz. Daha önce gücünü ve azmini; "kararım o kadar kesindir ki, bu yoldan bizi döndürmek asla mümkün olamaz" diye belirtti.

Başta Türk Silahlı Kumandanı ve Milli Birlik Komitesi üyeleri, çorak Anadolu toprakları üzerinde yaşayan yanık insanlarımız

arasından çıkmışlar, bu güruhun tahtlarını sarsmakla, nurlu ALİ İHSAN KALMAZ bilinci ile halk ve memleket aşklarında iliklerine kadar çıkarsız ve samimi olduklarını göstermişlerdir.

Adaklarımız hep aynıdır, fakat toplum olay ve münasebetlerinin kendiliğinden gelişiminin zorlamasıyla, kişilerin samimiyetinin yakın tarihimizde görüleceği gibi bir netice vermediği zıtlığı açıkça ortadadır.

1946 yılındaki istek ve arzularımızın temsilcisi; 1955 yılındaki 6-7 Eylülün ve 1958 Ocak ayındaki iki olayın^{1*1} CJUISLİNG'i^{1"} haline geliyor. 1950 beyaz devriminin önderi daha da laubalileşerek 1960 yılının yaralı koca oğlanı, nihayet Yassıada'nın saçları kırılan centilmeni oluyor.

Anayasa teklifimizin tarihi gerekçesi ve KUVAYİMİLLİYE RUHUNUN eşsiz örneği diyebileceğimiz, samimiyetten insanı kahreden, kitabımızdaki ikinci söylevin sahibi Kuvayımilliyeye ülkücümüz, büyük hukuk ve ilim adamı, Adliye Vekillerimizden MAHMUT ESAT BOZKURT 1930 Serbest Fırka denemesinde Ali Fethi Beyin İzmir'e gelişinde, düzen ve tertiplerin baş örgütçüsü olabilmekte.

Acaba bu sadece Türk ulusunun alın yazısı mıdır? Yalnız Anadolu topraklarında mı sinip sinip çıkar bu Tekfurlar? Hayır! 1920 Alman anayasasının - hem de dillere destan Demokratik Anayasasının aksine o toplumun kaçınılmaz olay ve münasebetleri 25000 (yirmi beş bin) -Profesör ve ilim adamı- Alman halkının gerçek iradesini, 1933'te GESTAPO baltasıyla yok ediyordu.

"En kısa zamanda" iktidara yerleşmeye aday kimselerin kendilerini peygamber olmasa da halefi derecesinde dileklerinde samimi olduklarını söylemeye hak kazanmalarına rağmen, biz onların iyi niyetleri-ne temel olacak bir YAPTIRIM görememekteyiz.

Bu tarihi günlerde tarihi sorumluluğumuzun kudretini yine tarihin akışından alalım.

Niçin tarihin bir tekerrür olduğunu doğrulayalım?

Neden bir on sene daha? Tanzimat, 1908 Meşrutiyeti, T.B.M.M. Hükümeti, Halk Partisi memurculuğu veya Devletçiliği, Davul zurna ile oya davetli, kazan törenli yarım Demokrasi tecrübelemizden aldığımız dersle Birleşmiş Milletlere dâhil bütün dünya milletlerinin demokrasi eğitiminin kazançları olan ve bütün ilmi sonuçları Anadolu gerçeğimizle ihata ederek (kavrayarak), kaynaştırıp sunduğumuz Anayasa Teklifimiz, Türk yurdu insanına uğurlu olsun.

Bu kitapçığı fakir kunduracı oğlu ALİ İHSAN KALMAZ, Demiryolu işçisi oğlu TURAN EMEKSİZ, Demiryolu işçisi oğlu NEDİM ÖZPULAT'lara armağanlamayı namusluluk borcu biliriz.

[*] 6-7 Eylül 1955: Menderes Hükümetinin kışkırtmasıyla İstanbul'da Müslüman olmayan vatandaşların ev ve işyerlerinin yağmalanması olayı.

1958 Ocak ayı: Menderes Hükümetinin, İsrail'le gizli anlaşma yaparak Lübnan sorununda tüm Arap dünyasını karşısına aldığı olay.

[**] QUİSLİNG: 1940 ve sonrası Norveç başbakanı. 2. Dünya Savaşında Norveç' in Almanlar tarafından işgal edilmesi sırasında ve savaş boyunca Almanlar' la işbirliği yapmış, Almanlar' ın çıkarını ülkesinin çıkarlarından üstün tutmuş politikacı. Savaştan sonra Norveç' te yargılanmış, idama mahkum olmuştur.

Quisling adı o yıllardan beri çeşitli ülkelerde kurulan Emperyalizm işbirlikçisi politikacılar ve başbakanlar için sembol olarak kullanılmıştır. Yani Quisling, açıkça ülkesine ihanet eden devlet adamlarının ortak adıdır.

[Yayınevinin Notu]